

Högsta förvaltningsdomstolen

Box 2293

103 17 Stockholm

Umeå 2020-11-02

SAKEN

Överklagande av Kammarrätten i Sundsvalls dom 2020-10-15 i mål 925-20 avseende nämndemans behörighet.

Klagande

Johan Svensson (740308-8912)

Rågången 2 c lgh 1102

903 37 Umeå

Telefonnummer: 070 – 537 01 26

E-postadress: johancsvensson74@gmail.com

Motpart

Förvaltningsrätten i Umeå

Box 193

901 05 Umeå

ÖNSKAD ÄNDRING

Högsta förvaltningsdomstolen ska i första hand återförvisa målet till kammarrätten för fortsatt handläggning och ny prövning i sak.

I andra hand ska Högsta förvaltningsdomstolen bifalla överklagandet och förklara Johan Svensson som behörig att tjänstgöra som nämndeman.

För det fall att Högsta förvaltningsdomstolen beviljar prövningstillstånd, men avslår överklagandet ska domstolen även pröva om Johan Svensson var obehörig redan när han valdes till nämndeman i förvaltningsrätten 2018-02-19 eller senast 2018-04-24.

SKÄLEN FÖR ATT HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLEN SKA PRÖVA ÖVERKLAGANDET

Grunderna för prövningstillstånd

Högsta förvaltningsdomstolen ska meddela prövningstillstånd eftersom att det är av vikt för rättstillämpningen (prejudikatsdispens).

Det finns därutöver synnerliga skäl till en sådan prövning i Högsta förvaltningsdomstolen, då det finns grund för resning eller för att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på ett grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Skälen för prövningstillstånd

DET SAKNAS EN RÄTTSLIG DEFINITION AV UTTRYCKET "HA TILL YRKE ATT FÖRA ANDRAS TALAN INFÖR DOMSTOL" OCH KAMMARRÄTTENS DEFINITION AV UTTRYCKET SAKNAR STÖD I LAGTEXTEN, RÄTTSAKTA OCH GÄLLANDE RÄTT

I målet har förvaltningsrätten tidigare konstaterat att det inte finns någon närmare definition av vad som avses med uttrycket "ha till yrke att föra andras talan inför domstol" (se Förvaltningsrätten i Luleås dom 2020-04-06 i mål 293-20). Förvaltningsrätten ansåg då att "innebörden i uttrycket får tolkas utifrån bl.a. ordalydelsen men också innebörden i andra relevanta lagstiftningar och syftet med den aktuella bestämmelsen".

Kammarrätten hänvisar i sin dom endast till vad som sägs i lagtext och förarbeten om vilka personer som inte får vara nämndeman, om de är anställda ”vid en viss myndighet eller tillhör en viss yrkeskategori”.

I skälen för sitt avgörande anger sen kammarrätten först att ”behörighetsreglerna är kategoriskt utformade och lämnar inte något utrymme för att hänsyn till faktorer i det enskilda fallet, såsom anställningens eller uppdragets art eller omfattning, vid tillämpningen”.

Kammarrätten motsäger sen detta genom att ange att det ”med beaktande av behörighetsreglernas syfte att bevara förtroendet för domstolarna och deras opartiskhet, att juridiska tjänster som ombud i domstol som tillhandahålls i näringsverksamhet medför att personen i fråga har till yrke att föra andras talan i domstol”.

Att grunden för kammarrättens dom att avslå mitt överklagande alltså inte ens har stöd av domstolens egna skäl för avgörandet är lätt att visa. I målet är det nämligen ostridigt att den som är god man kan vara ombud för andra i domstol, utan att den gode mannen anses vara obehörig som nämndeman på den grunden att han eller hon skulle ha ”till yrke att föra andras talan i domstolen”. Kammarrättens definition har vidare inte heller stöd av lagtextens ordalydelse.

För av rättsfakta i målet framgår det att Domstolsverket inte anser att en person som får extraordinärt timarvode som god man för att föra sin eller sina huvudmäns talan i domstol skulle vara obehörig som nämndeman. Inte heller Umeå tingsrätt att mitt uppdrag som god man eller förvaltare under 2019 skulle ha varit ett behörighetshinder.

Detta trots att jag då kom att utföra 12,5 timmars avlönat arbete som ombud i domstol i egenskap av god man eller förvaltare för en och samma huvudman (4 timmar i Förvaltningsrätten i Luleå mål 3199-18; 3 timmar i Kammarrätten i Sundsvalls mål 1318-19; 5,5 timmar i Kammarrätten i Sundsvalls mål 3274-19).

Med kammarrättens påstått objektiva argumentation, det vill säga att ”uppdragets art eller omfattning” inte har någon betydelse för frågan om det är ett yrke eller inte för någon att

föra andras talan i domstol, skulle även den som är god man eller förvaltare vara obehörig.

Kammarrättens påstående om behörighetsreglernas kategoriska utformning kan nämligen endast tolkas som att alla som begär ersättning för att vara ombud för en annan person är att anse som obehöriga att vara nämndemän, oavsett om ersättningen avser en timmes extraordinärt arvode á 350 kronor för en god man som bevakar sin huvudmans rätt eller en biträdande jurists årslön på 372 000 kronor eller mer för en heltidstjänst.

Det framstår därför som att kammarrättens dom är partisk och utgår från antagandet om att det skulle ha varit mitt yrke att föra andras talan i domstol, eftersom att det var mitt yrke. Detta trots att jag vid tidpunkten för tingsrättens/förvaltnings förklaring av mig som obehörig att vara nämndeman endast hade utfört 12,35 timmars ersättningsgrundande ombudsarbete i ett enda mål under hela 2019.

Kammarrättens dom saknar med andra ord en ordentlig rättsutredning och har en otillräcklig motivering. Domen innehåller inte heller något tydligt ställningstagande i frågan om vad som ska avses med uttrycket ha "till yrke att föra andras talan i domstol" och kommer därför inte att kunna följas i rättstillämpningen. Det är därför av uppenbara förutsebarhetsskäl viktigt att Högsta förvaltningsdomstolen beviljar prövningstillstånd.

KAMMARRÄTTENS DOMSKÄL UTGÖR ETT RÄTTEGÅNGSFEL

Motiveringen bemöter inte mina huvudsakliga invändningar och strider därför mot rätten till en rättvis rättegång i Europakonventionens artikel 6.1

Kammarrätten har ansett att jag "vid tidpunkten för tingsrättens beslut" skulle ha haft "till yrke att föra andras talan inför domstol", utan att bemöta en enda av mina invändningar i överklagandet eller senare inlämnade kompletteringar och yttranden i målet för att jag inte skulle vara obehörig att vara nämndeman.

En dom ska, för att uppfylla rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6.1 i Europakonven-

tionen, innehålla en klargörande motivering. En sådan ska dock inte bara konstatera om lagtexten är tillämplig eller inte, utan ska också ge ett svar på frågan "varför" och bemöta de resonemang som en part har gjort invändningar med (se "Förvaltningsprocessens grunder", Hans Ragnemalm, 2014, s. 119). Motiveringen är vidare viktig för överinstansens prövning.

Kammarrätten har trots detta kommit att meddela sin dom, utan att tillbakavisa en enda av mina invändningar eller motivera varför den har kommit fram till ett domslut som strider mot gällande rättspraxis (se främst Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i HFD 2017 ref 28 angående gränsdragningen mellan yrkespolitiker och fritidspolitiker).

Dommen utgör därför ett rättegångsfel, då den inte förklarar varför det skulle ha varit mitt yrke att företräda andra i domstol efter att ha företrätt en enda person under perioden 1 maj 2018 till 30 juni 2020 och debiterat en timersättning på 1 200 kr plus 25 % moms för 14,25 timmars arbete i en arbetstvist genom min enskilda firma.

Detta innebär att kammarrätten sin handläggning har åsidosatt en från rättssäkerhetsynpunkt väsentlig regel. Felet får därmed anses ha inverkat på målets utgång och kan inte avhjälpas i Högsta förvaltningsdomstolen. Beslutet ska därför undanröjas och återförvisas till kammarrätten för fortsatt handläggning och ny prövning i sak.

KAMMARRÄTTENS DOM STRIDER MOT EN DOM I HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLEN UTAN ATT DETTA MOTIVERAS SÄRSKILT

Om den skadeståndsgrundande skyldigheten att följa prejudikat i svensk domstol

I svensk rätt är en domstol inte formellt bunden av tidigare domstolsbeslut, varken i lägre eller högre instans. Tidigare domstolsavgöranden bör däremot följas och det är därför mycket ovanligt en domstol frångår tidigare praxis, särskilt om denna slagits fast i högsta instans.

Att avvika från prejudikat av Högsta domstolen kan i vissa fall komma att grunda skadeståndsskyldighet för staten. För enligt 3 kapitlet 2 § 1 skadeståndslagen kan staten bli skade-

ståndsskyldig för fel eller försummelse i myndighetsutövning som innebär en kränkning av en rättighet Europakonventionen.

När en sådan rättighetskränkning medför en rätt till skadestånd som kompensatoriskt rättsmedel enligt artikel 13 i Europakonventionen, så utgör ansvarsgrunden själva kränkningen samtidigt som skadeståndet i första hand ska bestämmas enligt allmänna skadeståndsriktsliga principer.

Vad som utgör "fel eller försummelse" i en beslutssituation klargör i NJA 2013 s. 842 i punkterna 34 – 39. I domskälen uttalar Högsta domstolen bland annat att:

När en domstol i domskälen har redovisat en rimligt adekvat analys av rättsläget, så rör det sig inte om en felaktig rättstillämpning ifall analysen har lett fram till en slutsats som befinns avvika från gällande rätt ens om avvikelsen materiellt sett är påtaglig. [...]

På den andra sidan bör gälla att om domstolen i sina domskäl inte har redovisat en sådan analys som är motiverad med hänsyn till saken, så kan det i sig vara tillräckligt för att utlösa ett skadeståndsansvar, om domstolen har kommit till ett resultat som är oförenligt med gällande rätt.

I NJA 2013 s. 842 kom därför Högsta domstolen sammanfattningsvis fram till att ett bolag hade rätt till kompensation för den ekonomiska skada som det hade lidit när det påfördes en miljöskattavgift utan stöd i lag. Någon rätt till ideellt skadestånd ansågs inte finnas. Detta med anledning av att bolags möjlighet att få sådant skadestånd är mer begränsade än för enskilda.

Att avvika från prejudikat utan att motivera detta särskilt medför ansvar för brottsligt tjänstefel

Av rättssäkerhetsskäl ställs generellt höga krav på en korrekt handläggning inom rättsväsendet (se NJA 2002 sidan 336 och NJA 2003 s. 291). Det är särskilt viktigt att domar i brott-

mål och tvistemål i allmänna domstolar är korrekta avseende både domskrivning och domslut. Särskilt höga krav måste givetvis ställas på domare i kammarrätten, som har till uppgift att överpröva felaktiga domar i förvaltningsrätterna i syfte att garantera enskilda rättssäkra beslut och domar.

Domarna i kammarrätten torde därför anses ha åsidosatt vad som gällde för uppgiften och domareden, då domen inte uppfyller kraven på en motivering enligt artikel 6.1 i Europakonventionen. Det kan därför inte uteslutas att de har gjort sig skyldiga till brottsliga tjänstefel enligt 20 kapitlet 1 § brottsbalken för myndighetsutövning i strid med lag.

Om gränsdragningen mellan yrkesombud och fritidsombud

I Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i HFD 2017 ref 28 berörs gränsdragningen mellan yrkespolitiker och fritidspolitiker. Av detta framgår att en fritidspolitiker kan ha en ersättning som motsvarar nästan 40 % av det årsarvode som utgår till de förtroendevalda som utför sitt uppdrag på heltid.

Min försäljning avseende ombudsarbete i domstol för 2019 var alltså 17 220 kronor. Det ger en ersättning på 13 103 kronor exklusive arbetsgivaravgifter på 31.42 %. Det motsvarar 2,75 % av min inkomst av tjänst på 476 175 kronor för 2019 (varav 382 323 kronor avser lön från min heltidsanställning som restaurangchef). Medianinkomsten för en advokat var 750 000 kronor 2018. Jämför med denna inkomst motsvarade ersättningen för mitt ombudsarbete 1,74 % av en heltid för ett yrkesombud.

Medianlönen för en biträdande jurist i september till oktober 2017 ungefär 31 000 kronor per månad (se "Advokatundersökningen - sådan är dagens advokat.", Tidningen Advokaten nr 1 2018). Den genomsnittliga veckoarbetstiden för en biträdande jurist var samtidigt 47,5 timmar, vilket motsvarar 119 % av en heltid.

Den normala ingångslönen för en biträdande jurist var dock endast 26 000 – 27 000 kr (se juristinfo.nu/jurist-lon, sidan uppdaterad 2020). Detta innebär att den ersättning någon

uppbär för att vara ombud i domstol för annan måste uppgå till minst 10 000 – 13 000 kronor före skatt och exklusive arbetsgivaravgifter.

Vid tidpunkten för domstolarnas beslut att förklara mig som inte behörig hade tjänstgöra som nämndeman hade jag endast utfört 12,5 timmars ombudsarbete i det aktuella målet. Med ett fakturerat timarvode på 1 200 kronor exklusive moms, vilket motsvarar 913 kronor per timme exklusive arbetsgivaravgifter, innebar det att min genomsnittliga månadslön för september och oktober 2019 endast var 5 706 kronor.

Då denna inkomst är långt under den lägsta ersättning som en biträdande jurist har eller vad en person med minst en ersättning som motsvarar halva den ersättning som en biträdande jurist uppbär var det inte mitt yrke att föra andras talan i domstol vid tidpunkten för domstolarnas beslut att förklara mig som inte behörig att tjänstgöra som nämndeman.

Kammarrätten ska därför bifalla mitt överklagande och förklara mig som behörig att vara nämndeman. För genom Högsta förvaltningsdomstolens gränsdragning mellan yrkespolitiker och fritidspolitiker framgår det att jag vid tidpunkten för tingsrättens beslut att förklara mig som inte behörig att vara nämndeman inte var ett yrkesombud, utan ett fritidsombud.

Att Kammarrätten i sina domskäl inte förklarar varför gränsdragningen mellan yrkes- och fritidsombud skulle vara en annan än den som Högsta förvaltningsdomstolen anger för gränsdragningen mellan yrkes- och fritidspolitiker innebär att kammarrättens dom utgör en kränkning av artikel 6.1 i Europakonventionen.

OM TIDPUNKTEN FÖR OBEHÖRIGHETEN ATT VARA NÄMNDEMAN I DOMSTOL

Kammarrätten anger i sina domskäl inte starttidpunkten för obehörigheten i sin dom. Ett sådant datum måste av uppenbara rättssäkerhetsskäl anges. Domar som har avgjorts med en obehörig nämndeman innebär nämligen att domstolen inte har varit domför och att det därför finns möjlighet för parterna i sådana mål att få en ny prövning genom åberopande av domvilla.

Johan Svensson har i förvaltningsrätten kommit att visa att han hade uppdrag som ombud i domstol för en annan arbetskollega under både 2016 och 2017 (se Hovrätten för Övre Norrlands mål B 601-16). För 2016 kom jag i detta mål att redovisa 53,25 timmars ombudsarbete och för 2017 9,75 timmar.

Detta uppdrag kom Johan Svensson också att redovisa för Förvaltningsrätten i Umeå vid sin introduktionsutbildning för nya nämndemän 2018-04-04, även om domstolen givetvis måste ha uppmärksammat uppdraget redan tidigare vid den obligatoriska behörighetskontrollen.

Den fråga som kammarrättens dom inte besvarar är med andra ord varför jag ska anses vara obehörig först vid tidpunkten för Förvaltningsrätten i Umeås beslut 2019-11-11 att förklara mig som inte behörig att vara nämndeman och inte redan 2018-02-18, det vill säga den tidpunkt då Johan Svensson valdes till nämndeman i Förvaltningsrätten i Umeå, eller under någon annan tidpunkt under perioden 2018-04-24 till 2019-11-08 då hans tjänstgöring i förvaltningsrätten påbörjades respektive avslutades.

SKRIFTLIGA HANDLINGAR (SOM INTE TIDIGARE LÄMNATS IN I MÅLET)

Till styrkande av de minst 130 till 140 mål som Johan Svensson har kommit att tjänstgöra som nämndeman i Förvaltningsrätten i Umeå under perioden 2018-04-24 till 2019-11-08 (listan är inte fullständig och anger inte samtliga mål som han har tjänstgjort i):

BILAGA 14 – Tjänstgöringslista 2018-2019 FR i Umeå